וישב

א. אויפן פסוק[1] „ויקנאו בו אחיו ואביו שמר את הדבר" שטייט אין מדרש[2]: א"ר לוי נטל קולמוס וכתב באיזה יום ובאיזה שעה[3] באיזה[4] מקום[5].

דער הכרח אין פירוש המדרש זאגט דער יפה תואר[6]: לפי שלא תפול שמירה במה שאין לו מציאות חוץ לנפש . . לכן פי' השמירה כפשוטה והוא שמירת הדבר בזכרונו", און ווי‌באלד אז „שמירת הדבר בזכרון" איז ניט אינגאנצן ביד האדם — סיידן ער וועט מאכן אַ רושם וסימן[7], דעריבער „נטל קולמוס וכתב כו'"[8].

און אויף דעם וואס כתב „באיזה יום ובאיזה שעה באיזה מקום", זאגט ער נאך אַ פירוש[9]: ווי‌באלד אז די האפענונג אויף קיום פון אַ חלום איז ביז כ"ב שנה, ווי די גמרא[9] לערנט עס אפ פון יוסף'ן גופא (און יעקב האט עס געוואוסט אליין „מסברא"), „לכן כתב היום והשעה לדעת עד מתי יש לו תקוה".

אבער לפירושו איז עדיין צריך ביאור: א) לפי' הא' — זמן ומקום זיינען דאך נאר אַ הוספה און אַ פרט מחוץ פון דעם תוכן החלום — האט ער דאך לכל לראש געדארפט פארשרייבן דעם ענין החלום: ב) לויטן צווייטן פירוש קומט נאך צו די שאלה: דאס איז נוגע דער פארשרייבן דעם שנה וחודש, כדי צו וויסן „עד מתי יש לו תקוה", ווען עס וועלן זיך ענדיקן כ"ב שנה, ניט אזוי דער יום ושעה[10], און דאס ווערט אין מדרש כלל ניט דערמאנט! דער יפה תואר באוואנט עס[9] „ומכש"כ שכתב אי זו שנה ואיזה חדש", איז אבער א מילתא דתמי' אז דער מדרש זאל אויסלאזן דעם עיקר, און פארלאזן זיך אז מען וועט עס פארשטיין מעצמו.

עד"ז איז שווער אויך בנוגע אנדערע פירושים אין דעם מדרש, וועלכע זיי‌נען דורשים ביאור: לדוגמא פירוש מהרז"ו, אז ר' לוי לערנט אפ „דהול"ל זכר את הדבר או האמין", דעריבער טייטשט ער „שמר את הדבר ע"י שמיר" (ע"ד ווי עס שטייט[11] חטאת יהודה כתובה בעט ברזל בצפורן שמיר), ווי‌באלד דאס איז געווען אַ חלום של

---

1) פרשתנו לז, יא.

2) ב"ר פפ"ד, יב. ובילקוט עה"פ — בלי שם בעל המאמר. ולהעיר דגם לפנ"ז בב"ר (שם, יא) איתא מאמר ר"ל בשם ר' חמא ב"ר חנינא, וכן בב"ר שם לאח"ז — ר"ל בשם רבי חמא ב"ר חנינא (והובא בילקוט ובשכל טוב (א"ר לוי) בהמשך א' (ובשינוי) עם המאמר שבפנים. ע"ש). ואכ"מ.

3) צ"ע הכוונה — שעת החלום (הא', או הב') שעת הסיפור?

4) כ"ה בב"ר דפוס ווילנא (וביפ"ת, נזר הקודש ועץ יוסף הנדפס — „ובאיזה"). ובילש"ש שם — גם לפנ"ז „באיזו" (בלי ר').

5) במדרש לקח טוב ליתא „באיזה מקום". וראה ב"ר הוצאת תיאודור־אלבק הגירסא „נטל קולמוס וכתב היום והשעה והמקום". וראה חילופי נוסחאות שם.

6) בהשלם. וראה לשונו ביפ"ת הקצר (הנדפס בב"ר הוצאת ווילנא).

7) ומציין למ"ש בעל העקידה שער צ.

8) ובעץ יוסף לב"ר שם: מדאמר שמר את הדבר משמע ששמרו וכתבו בפנקסו.

9) ברכות נה, ריש ע"ב. והוא מאמר ר' לוי בעל המאמר דנטל קולמוס כו' דב"ר כאן. ולהעיר דבמדרש לקח טוב שם ממשיך „מיכן אמרו חכמים לעולם יצפה אדם לחלום טוב עד כ"ב שנים".

9) ומציין למ"ש בעל העקידה שער צ.

10) והרי לא מודגש במחז"ל הנ"ל עד כו' — כעת (ראה מחז"ל עה"פ וירא יח, יוד — תנחומא שם יג. ועוד).

11) ירמי' יז, א — הובא בפי' מהרז"ו שם.

נבואה איז „ניתן לכתוב ולדרוש כמו נבואת אדם ונח ושל אבות . . וכמו כל ספר בראשית למ״ד[12] מגילות נכתבה״ —

אויך לפירושו בלייבן די שאלות הנ״ל, אז דער עיקר דאַרף זיין די כתיבה פון דעם תוכן החלום, און אויך, אז דער עיקר זמן — די שנה וחודש — איז חסר מן הספר.

נוסף לזה איז צריך ביאור — לפירוש: מאי שנא חלום יוסף, וואס איז אַ „חלום של נבואה״ און דעריבער „ניתן לכתוב ולדרוש״, אז די תורה איז מדגיש אז יעקב האָט עס פאַרשריבן, פון די אַלע אַנדערע נבואות (שבספר בראשית) „וכל ספר בראשית״, וועלכע ווערן געבראַכט אין בראשית, עס שטייט אַבער ניט[13] אז אברהם יצחק אַדער יעקב זאָלן זיי פאַרשרייבן.

ב. לכאורה יש לומר דעם פירוש אין דברי המדרש — ובהקדים דעם ביאור אין דער שאלה הפשוטה[14]:

וויבאַלד אז יוסף האָט געוואוסט אַז די ברידער האָבן אים פיינט, „וישנאו אותו״[15], פאַרוואָס האָט ער דערציילט זיינע חלומות צו זיי, ער האָט דאָך געוואוסט אַז דאָס וועט מעורר זיין בא זיי, נאָכמער שנאה? ובפרט — נאָך דעם סיפור פון ערשטן חלום וואָס „ויוסיפו עוד שנוא אותו״[16] — איז אעפ״כ האָט ער זיי דערציילט דעם צווייטן חלום?!

איינער פון די ביאורים בזה במפרשים[17], אַז היא הנותנת: יוסף האָט געוואוסט אַז זיינער ברידער שונאים אותו, איז ווען יוסף האָט געחלומ׳ט „קמה אלומתי וגם נצבה והנה תסובינה אלומותיכם ותשתחוין לאלומתי״[18], און וויסנדיק אַז „כל החלומות הולכים אחר הפה״[19], לויטן פתרון החלום [אויך ווען דער פתרון איז אויבנאויף און גאָר פשוט, קען עס דער „פה״ פותר זיין באיזה אופן שרוצה] — איז „ויאמר אליהם שמעו נא החלום הזה אשר חלמתי״[20], כדי זיי זאָלן אים פותר זיין ווי זיי געפעלט[21].

עס בלייבט אַבער צ״ע — וויבאַלד די שבטים האָבן פותר געווען דעם חלום — „המלך תמלוך עלינו אם משול תמשול בנו״[22], פאַרוואָס האָבן זיי ניט פותר געווען דעם צווייטן חלום?

און לאידך גיסא — הפכו בנוגע ליעקב: ער האָט פותר געווען נאָר דעם צווייטן חלום (מען געפינט אפילו ניט אַז יוסף האָט דערציילט יעקבן דעם ערשטן חלום).

וי״ל אַז דעריבער[23] האָט יעקב פותר געווען דעם צווייטן חלום — „הבוא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחוות לך ארצה״. וויבאַלד ער איז געבליבן בלי פתרון (השבטים).

---

12) גיטין ס, א.
13) להעיר מפרש״י גיטין שם ד״ה כתוב עלי.
14) ראה אברבנאל בשאלה הי״א. אוה״ח לז, ה.
15) פרשתנו לז, ד.
16) שם, ה: ח.
17) ראה אברבנאל כאן. אוה״ח שם. גור״א לז, יוד (ובשפ״ח שם (בשם מהרש״ל) — אלא דשם שרצה שיפתרו אותו לטוב, שיהי׳ מלך. ועד״ז בש״ך עה״ת שם, 1) — ולהעיר דברש״י אין אפילו רמז לכ״ז! וכן — שבהערות דלהלן.
18) לז, ז.
19) ברכות שם בסוף העמוד. וראה גם שם נו, א.
20) לז, ו.
21) ראה זהר פרשתנו קפג, ריש ע״ב: דאלמלא אינון דאהפכו לי׳ לגוונא אחרא הכי מתקיים. וראה פי׳ אור החמה שם.
22) לז, ח.
23) ראה במקומות שבהערה 17. צפע״נ עה״ת פרשתנו לז, יוד. וראה גם ש״ך עה״ת שם, ט.

ולהוסיף וויבאלד יעקב האט עס געזאגט בלשון של תמי'[24] און נאכמער „ויגער בו אביו" — „להוציא הדבר מלב בניו שלא יקנאוהו"[25], איז דערפאר לאח"ז ובהמשך לזה — „ואביו שמר את הדבר" אז „נטל קולמוס וכתב באיזה יום כו'" — אלס המשך וביאור פתרון החלום[26] לאמתתו — מען זאל טייטשן דעם „אחר הפה" פון פתרון יעקב באופן של תמי' קיימת ומשומרת, ער וועט זיכער מקויים ווערן.

ועפ"ז י"ל אז דערפאר איז ניט געווען נויטיק די כתיבה פון דעם תוכן החלום, ווייל דאס האט ער שוין פותר געווען, עס איז נאר א כתיבה אויף צו באשטעטיקן אז כוונתו בהפתרון איז קיום ואמיתית הדבר[27].

עס בלייבט אבער ניט מוסבר: וואס איז דער טעם אז יעקב האט אויסגעקליבן צו פארשרייבן דוקא די פרטים — „באיזה יום ובאיזה שעה באיזה מקום"?

ג. וי"ל הביאור בכ"ז: בהקדם דעם ענין[28] פון „מעשה אבות סימן לבנים"[29]. ענינים וואס זיינען פארא"א בא די בנים, בא בני ישראל במשך הדורות, איז דער סימן ונתינת כח[30] אויף דעם, פון די מעשה (שלשה ה)אבות[31] — אברהם יצחק ויעקב.

וואס דער קשר צווישן „מעשה אבות" און „מעשה" בנים איז בדוגמא צו דער שייכות צווישן אב ובן דא למטה, וואס עס זיינען דא אין דעם דריי שלבים[32]:

א) ווי דער בן איז נאך כלול אין מוח האב. וואס דארטן איז ניטא מציאות (עאכו"כ ניט קיין התחלקות פון אברים) של הבן. ס'איז אלץ איין מציאות — (א חלק פון) מוח האב.

ב) ווי דער בן ווערט אפגעטיילט פון מוח האב ביז ער ווערט א מציאות בפ"ע, מיט רמ"ח אברים און שס"ה גידים שלו. און כאטש אז די גאנצע מציאות הבן ווערט „נמשך ממוח האב שאפי' צפרני רגליו נתהוו מטפה זו ממש", ווערט ער אבער א מציאות נפרד בפ"ע.

ג) די מדריגה ממוצעת וועלכע איז מקשר דעם בן ווי ער איז בשרשו אין מוח האב — מיטן בן ווי ער ווערט א מציאות בפ"ע. וואס דאס איז ווי דער בן איז בחדשי העיבור[33]. דעמאלט פאנגט זיך אן זיין מציאות אלס א דבר בפ"ע[34]. די אברים ווערן נתחלק און דער בן איז יורד כמה מדריגות ביז „ירדה ממדרגה למדרגה להשתנות ולהתהוות ממנה

---

24) ולהעיר מזהר פרשתנו (שם, סע"א ואילך ובניצוצי אורות ובהמובא בניצוצי זהר שם) בנוגע חלום הא' דלפי שאמרו פתרון החלום בלשון תמי' המלוך תמלוך כו' „גרמו לי' לסלקא חלמי' תרין ועשרין שנין דאתעכב".

25) שם לז, יוד ובפרש"י.

26) ראה פני דוד להחיד"א פרשתנו אות כד. שם אות טז.

27) להעיר משך עה"ת ר"פ עקב סד"ה ובזוהר כו'.

28) ראה לקו"ש חט"ו ע' 76. ושי"נ.

29) רמב"ן עה"ת לך יב, ו. ובכ"מ — נסמנו בלקו"ש שם הערה 10.

30) ע"ד סימני טהרה דבהמה שלא רק מבררין אלא עושים הטהרה — ראה צפע"נ על הרמב"ם ריש הל' מאכלות אסורות. לקו"ש ח"א ע' 222 ואילך ובהנסמן שם הערה 1.

31) אף שלגבי בנים דלאחרי מ"ת נכלל במעשה אבות גם מעשה השבטים (ראה במקומות שנסמנו בלקו"ש חט"ו שם הערה 12). ולהעיר דאין קורין אבות (סתם) אלא לשלשה (ברכות טז, ב. וראה תו"א ר"פ וארא. וראה גם לקו"ש ח"י ע' 97 ואילך ובהערות שם).

32) בכל הבא לקמן — עיין תניא פ"ב.

33) מציאות נפרדה — בבטן האם.

34) ממוח האב. אף שלכמה דיעות ודינים עובר ירך אמו הוא (ראה שד"ח כללים מע' ע' כלל סב).

צפרנים״: אבער דאס איז אלץ א המשך אין דעם זעלבן מקום פון דער טיפת מוח האב וועלכע ווערט נתחלק לאברים פרטיים.

און דעריבער איז אויך שפעטער, וכל ימי חייו, איז דער בן וכל פרטי האברים שלו קשור מיט׳ן מוח האב, ווי דער אלטער רבי זאגט אין תניא[35] (ואפילו בנוגע צפרנים של הבן) ״וגם עכשיו בבן יניקת הצפרנים וחיותם נמשכת מהמוח שבראש (הבן[36])״, וואס מוח שבראש הבן איז דאס טיפת מוח האב[37].

ד. ע״ד ומעין זה איז דאס בנוגע די אבות פון כלל ישראל און כללות עבודת ישראל שבמשך הדורות:

עס איז דא ווי די בנים זיינען כלול אין די אבות וואס ״אין קורין אבות אלא לשלשה״[38], ובפרט יעקב ״בחור שבאבות״[39], און ״שופרי׳ דיעקב מעין שופרי׳ דאדם הראשון״[40], ער איז כולל כל הנשמות[41]. וואס מצד דער מדריגה איז אויך ניטא קיין התחלקות אמיתית פון עבודת הבנים, ס׳איז אלץ א טייל פון דעם כלל — מעשה אבות.

דערנאך איז דא ווי די בנים ווערן א מציאות בפ״ע, ד.ה. די עבודה פון כל ישראל במשך כל הדורות, וואס דאס האט זיך אנגעפאנגען פון גלות וגאולת מצרים, און ס׳ווערט נמשך כל משך שית אלפי שנין דהוי עלמא — פארשידענע אופנים ודרכים חלוקים בפועל בעבודת ה׳.

און עס איז דא דער ממוצע המקשר די אבות ומעשה אבות מיט די בנים ועבודתם, וואס דאס איז ע״י השבטים בני יעקב. וואס כאטש אז בא די שבטים האבן זיך שוין אנגעפאנגען די חילוקי מדריגות פון נשמות אין עבודת ה׳[42], וואס טיילן זיך אין י״ב שבטים, י״ב שערים ודרכים אין עבודת ה׳ וואס כל אחד במסילתו יעלה[43], וויבאלד אבער אז אין זייער מדריגה ועבודה איז דא פעולת יעקב אביהם, איז דורכדעם גע־ווארן און איז קיים דער חיבור צווישן די פרטים — עבודת הבנים, מיט׳ן ״כלל״, מעשה אבות.

ה. און דאס איז אויך דער חידוש אין פרשת וישב:

אין די פריערדיקע סדרות בתורה (פון פ׳ לך און וייטער) רעדט זיך וועגן די אבות, און אלע ענינים זיינען פרטים אין מעשה אבות: משא״כ אין פרשת וישב איז דער חידוש, אז עס הויבט זיך אן דער סיפור וועגן די שבטים (און זייערע פעולות) ווי זיי זיינען בפ״ע.

---

35) שם.

36) ראה ליקוט פירושים כו׳ לתניא שם ע׳ פא סנ״ת.

37) ראה ליקוט פירושים שם. וראה גם שם ע׳ צו ד״ה עודנה קשורה.

38) ברכות טז, ב. וראה גם זח״א רטז, סע״ב.

39) ב״ר פע״ו, א. וראה זח״א קיט, ב. קמז, ב. ועוד. וראה גם שם פרשתנו קפ, א (ועוד): שלימו דאבהן.

40) ב״מ פד, א. ב״ב נח, א. זח״א לה, ב. קמב, ב. ועוד.

41) אגה״ק ס״ז (קיא, סע״ב). דרמ״צ כט, א. ובכ״מ.

42) ולהעיר דההתחלקות השבטים ונתינת השמות להשבטים (שבזה מתבטאה עבודת כאו״א בפ״ע) באה בפועל ע״י האמהות — ראה לקו״ש ח״י שם. ועפ״ז תומתק השייכות להמשל הנ״ל סעיף ג, דההתחלת מציאות הבן והתחלקות אבריו באה ע״י שהותו תשעה חדשים בבטן האם.

43) שלכן קרי״ס הי׳ לי״ב גזרים (ראה לקו״ת צו יז, רע״א. מאמרי אדה״ז — פרשיות ח״א ע׳ רנט ואילך. ועוד) וכן חלוקת א״י היתה לי״ב שבטים (ראה לקו״ת מסעי צד, א ואילך (נסמן בלקו״ת צו שם). ועוד. וראה לקו״ש ח״י ע׳ 11 הערה 39).

און דאָס איז אויך וואָס דער תוכן פון דער פרשה איז — די סיבה והתחלה ווי עס איז צוגעקומען צו דער יריד לו(גלות) מצרים

— ווי רז"ל[44] דרש'נען אויפן פסוק[45] „וישלחהו מעמק חברון" — „בעצה עמוקה של אותו צדיק שקבור בחברון דכתיב[46] ידוע תדע כי גר יהי' זרעך", ופרש"י[47] „והוא תחילת סיבת ירידת ישראל למצרים"; און (נאָך מער) דער־מיט הויבט זיך אָן די גאַנצע סדרה, דאָס איז ראש הסדרה ווי רש"י טייטשט[48] „אלה תולדות יעקב יוסף — ואלה של תולדות יעקב אלה ישוביהם וגלגוליהם עד שבאו לכלל ישוב סבה ראשונה יוסף בן שבע עשרה וגו' עי"ז נתגלגלו וירדו למצרים"[49] —

וויייל דער עיקר ענין פון עבודת הבנים איז פאַרבונדן מיט גלות וגאולת מצרים, וואָס גלות מצרים איז כולל אָלע אַנדערע מלכיות[50] וגליות[51], און גאולת מצרים איז דער שורש און איז כולל אָלע אַנדערע גאולות[52].

קומט אויס, אַז אין פרשת וישב איז דער איבערגאַנג פון די מעשה אבות צו די מעשה בנים, וואָס עבודת הבנים שטעלן זיך אויס אין די צוויי זמנים (ועבודות) פון גלות און גאולה.

און דאָס איז אויך דער טעם וואָס די התחלת הסדרה איז מיט די חלומות של יוסף, וואָרום די פנימיות הכוונה שבזה איז ניט בלויז דער אַנזאָג אויף דעם ענין המלכות של יוסף (במצרים), נאָר אַ נבואה בנוגע דעם גאַנצן קיום פון ברית בין הבתרים — דער גלות וגאולה*[52] של ישראל[53].

---

44) סוטה יא, רע"א (הובא בפרש"י פרשתנו לז, יד — בשינוי ל' קצת). ובב"ר (פרשתנו) שם, יג — בשינויים. וראה לקמן הערה 49. ובזהר פרשתנו קפד, א: וכי יעקב שלימא דהוה רחים לי' ליוסף כו' והוה ידע דכל אחוי הוו סנאין לי' אמאי שדר לי' לגבייהו אלא איהו לא חשיד עלייהו דהוה ידע דכלהו הוו זכאין ולא חשיד לון אלא גרים קב"ה כל דא בגין לקיימא גזרא דגזר בין הבתרים (ראה לקוטי לוי"צ לזהר שם — ע' קמז). השינויים בין הגמרא והזהר — נתבארו בשיחת מוצש"ק פ' וישב תשל"ט.

45) פרשתנו שם.

46) לך טו, יג.

47) סוטה שם ד"ה וישלחהו.

48) לז, ב.

49) וראה שבת י, ב: לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו במצרים (וראה שם תוד"ה ר"ג ונתגלגל)*. ובתנחומא פרשתנו ג בסופו: ארי' מחשבה עמוקה נטלת עם אברהם בין הבתרים כו', וממשיך „אמר רבי יהודה ב"ר שלום . . חשב היאך להורידן בכבוד והביא עלילה שיאהב יעקב ליוסף וישנאוהו אחיו וימכרוהו כו' וירד יעקב ובניו". ועד"ז שם ד.

50) דכל המלכיות נק' ע"ש מצרים (ב"ר פט"ז, ד).

51) ראה ל"ת להאריז"ל ר"פ תצא. ספר הליקוטים שם. וראה לקו"ש חט"ז ע' 91.

52) דבגאולת מצרים נתחדש ענין פתיחת הצינור דגאולה (ד"ה כימי צאתך תש"ח רפי"ב. וראה גבורות ה' למהר"ל פס"א בתחלתו).

52) ראה ב"ר פרשתנו (ר"פ פה): שבטים היו עסוקין במכירתו של יוסף ויוסף הי' עסוק כו' ראובן הי' עסוק כו' ויעקב הי' עסוק כו' ויהודה הי' עסוק כו' והקב"ה הי' עוסק בורא אורו של מלך המשיח. ומובן מזה דמאורעות הפרשה היו לא רק הקדמה ליריד ישראל למצרים אלא לכללות סדר (עבודת ישראל ב)הגלות עד להגאולה שע"י מלך המשיח.

53) ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 183 ואילך ובהערות שם.

*) כ"ה בב"ר לפנינו. וביל"ש „מביא אורו" (וחסר שם: ויוסף הי' עסוק כו' ויעקב הי' עסוק). ובב"ר הוצאת אלבק: הקב"ה בורא אורו. וראה תילופי נוסחאות שם.

*) ועד"ז בזהר פרשתנו קפב, סע"ב ואילך.

— די אַנדערע ענינים וואָס ווערן דערציילט אין דער סדרה, איז די כוונה דערביי (אַז דאָס איז אַ סיבה און דער ווען פון דורכפירן די גזירת בין הבתרים) ניט געקומען בגלוי אין די דיבורים ומעשים של יעקב והשבטים; משא"כ חלומות יוסף, וועלכע זיינען, כנ"ל, אַ נבואה, איז אין דעם דאָ כללות מעשה הבנים[54].

ו. עפ"ז ווערט מען אויך פאַרשטיין דעם ענין פון „ויקנאו בו אחיו ואביו שמר את הדבר":

אַלע שבטים זיינען דאָך געווען „שבטי י־ה", און ס'איז פאַרשטאַנדיק אַז זייער שנאה וקנאה צו יוסף איז ניט געווען אַ שנאה וקנאה פשוטה, ח"ו וח"ו (ובפרט אַז דאָ אין פסוק, נאָך דעם סיפור החלומות, שטייט „ויקנאו בו אחיו", ע"ד ווי ותקנא[55] רחל באחותה[56] ד. ה. זיי האָבן געזען אין די חלומות אַ הוראה מלמעלה אויף מעלות יוסף כו'[57]), נאָר[58] ס'איז אַן ענין פאַרבונדן מיט „מעשים טובים", עבודת ה'[59]:

בשעת עס האָט זיך אַנגעפאַנגן די התחלקות המדריגות אין בני ישראל — הן מצד הגברא, וואָס נאָך די אבות קומען די חילוקי מדריגות אין עבודת ה' באַ די שבטים; און הן מצד הזמן והחפצא והעבודה — ס'איז געווען די סיבה קרובה פון ירידת ישראל למצרים וואָס דערמיט האָט זיך אַנגעהויבן דער קיום ברית בין הבתרים באַ די בנים (ובמילא — די עבודה פון גלות וגאולה*[52] באַ די בנים) —

האָט זיך דאָן אַנגעהויבן „דערהערן" די התחלקות פון די אופני העבודה, און באַ יעדן איינעם איז געווען נרגש די מעלה פון זיין מדריגה ועבודה פרטית[60]. און דערריבער ווען עס קומט די הוראה מלמעלה (בחלומו של יוסף) אין דעם יתרון מעלת העבודה של יוסף[61], און ווי דורך אים דוקא ווערט דורכגעפירט עבודת בנ"י אין גלות[62] וואָס ברענגט

---

54) כי בהענינים שהיו קשורים בפעולות יעקב — כמו וישלחהו מעמק חברון, צ"ל שלא נתלבשו בגלוי בידיעתו של יעקב, ולכן מפרשים רז"ל (סוטה שם) בעצה עמוקה של אותו צדיק — אברהם (ראה לקו"ש שם ע' 184 — בשוה"ג להערה 19)*; ועד"ז מה שישראל אהב את יוסף מכל בניו (כמרז"ל הנ"ל הערה 49).

משא"כ בנוגע לחלומותיו של יוסף שהם נבואה מלמעלה ואינו ענין שמכריח בחירת ופעולת האדם, וע"י פתרון הפה אפשר לשנותה. וכו'.

55) ויצא ל, א — ובפרש"י שם, פשוטו של מקרא.

56) ע"ד קנאת סופרים תרבה חכמה (ב"ב כא, א) ועוד. וראה אוה"ת להצ"צ עה"פ (בראשית כרך א' ריח, א ואילך).

57) ראה אברבנאל שם. ועוד.

58) וראה זהר שבהערה 44.

*) ובפרט לפי הזהר הנ"ל הערה 44.

59) להעיר משי"ת עה"ת פרשתנו לז, ט בסופו: מצאתי כתוב שאמר ויקנאו בו, לא אמר אותו כמו שאמר ויקנאו אותו פלשתים, בו בחילוף א"ת ב"ש שי"ן פ"ה ועם ה' אותיות גימ' שכינה, והנעלם ה"ס שכינה תתאה ולזה נתקנאו בו אחיו. וראה גם מאמרי אדה"ז — פרשיות ח"א ע' רח. תו"ח ס"פ ויגש (צד, ד).

60) להעיר גם ממשנ"ת (לקו"ש ח"ז ע' 342 ואילך. חכ"ב ע' 139 ואילך) במרז"ל (יבמות סב, ב) בנוגע לתלמידי רע"ק ש„לא נהגו כבוד זה לזה". וראה גם לקו"ש ח"ט ע' 88 בביאור מרז"ל (ב"ב עה, א) שלעת"ל כל אחד ואחד נכוה מחופתו של חבירו.

61) ראה נחמד למראה לב"ר ריש פרשתנו פפ"ד, ט (ח).

62) ראה בארוכה תו"א ויגש מד, א־ב (תו"ח שם צג, א ואילך. ועוד) דבסדר השתלשלות עתה יוסף הוא למעלה מיהודה [אלא דשם מדובר בבחי' יוסף לגבי יהודה, ולכן עשרת השבטים שייכים ליוסף; אבל בפרטיות הרי בבחי' זו ישנן כמה מדריגות (עשר)].

וראה לקמן ע' 252 ואילך.

לאחר זה די גאולה — פועל"ט עס אַז „ויקנאו בו אחיו"[63], אויף דעם וואָס די כוונה פון אויבערשטן פירט זיך אויס דורך דעם אופן העבודה פון יוסף, כאָטש (אויך) זייערע אופני עבודה זיינען אופני עבודה אמיתית אין עבודת ה'.

און אויף דעם איז דער פסוק ממשיך „ואביו שמר את הדבר", אַז יעקב „שמר את הדבר" (ניט — „חלומו של יוסף" וכיו"ב): באַ יעקב, אַלס אב, האָט זיך ניט אַנגעהערט די התחלקות אין דער עבודה, אַז די עבודה ווערט דורכגע־פירט דורך דעם שבט, און די צווייטע עבודה דורך אַן אַנדער שבט, און די עבודה עיקרית ע"י יוסף — נאָר „שמר את הדבר", דער „דבר" עצמו, וועלכער באַשטייט פון „שמש גו' לי" (יוסף).

ס'איז איין ענין, עס פירט זיך דורך דער רצון העליון, די כוונה פון דעם אויבערשטן עס זאָל זיין אַ דירה לו ית'. ובמילא איז: א) ניט נרגש דער עובד, נאָר די עבודה. און ב) אין יעדער עבודה הערט זיך אַן אַז זי איז אַ טייל און ברענגט די כללות הכוונה.

ז. עפ"ז יובן דער אויפטו פון ר' לוי אַז „נטל קולמוס וכתב כו": דערמיט האָט יעקב גע'פועל'ט, אַז ווי דאָס איז ביי אים, אין „מעשה אבות", אַז „שמר את הדבר" — זאָל אַזוי קענען זיין און זיין בפועל אין דער עבודה פרטית פון פרטי בני ישראל במשך הדורות.

און דאָס איז דער פירוש אין „וכתב באיזה יום ובאיזה שעה באיזה מקום": יעקב האָט די אַלע חילוקי מדריגות אין עבודה אריינגעשטעלט אין איין נקודת הזמן, און אין איין נקודה פון מקום, וואָס די נקודה איז כוללת כל המדרי־גות והעבודות פון אַלע זמנים ומקו־מות[64].

[און דערפאַר זאָגט ער ניט „וכתב השנה והחודש", נאָר — יום[65] און שעה (מלשון באותה שעה — שבמחז"ל — שפירושו רגע וגם המשך זמן שנקודתו אחת)[66], אויף אַרויסברענגען די נקודת הזמן שבזה].

און מצד דעם איז אין יעדער עבודה פון די בנים — בכל זמן ובכל מקום, קען זיך אַנהערן די נקודה און דער עצם פון דער עבודה ווי עס איז מצד האב, וואָס דערפון קומען אַרויס די ביידע ענינים הנ"ל: א) ס'איז ניט (אַזוי) פאַר־בונדן מיט דער מציאות העובד, נאָר עס הערט זיך די עבודה מצד עצמה, וואָס איז רצון העליון. ב) ווי יעדער פרט פון דער עבודה איז נוגע אין כללות און תכלית הכוונה אויף מאָכן אַ דירה לו ית' בתחתונים, ווען „והי'[67] ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד".

---

63) להעיר שאפילו לעת"ל צדיק נכוה מחופתו של חברו (ראה לעיל הערה 60).

64) ראה תו"ש פרשתנו כאן אות צב („מכת"י רמזי ר"י") בהמשך לדברי ר"ל — „וזהו שמר רשם".
ועפ"ז י"ל שהוא ע"ד המבואר בד"ה פנים בפנים תרנ"ט (סה"מ תרנ"ט ע' קצא ואילך) ענין הממוצע בין משפיע ומקבל [ועד"ז למעלה הממוצע דצמצום הראשון], שמעלים ומצמצם את הפנימיות, והוא בחי' נקודה אחת לבד — והוא בחי' רשימו, רושם מכללות האור — דנקודה זו נושאה בעצמה כל הפנימיות והעצמיות דהשכל ההוא. עי"ש. משא"כ כמו שהוא במעשה אבות מצ"ע י"ל שהוא ע"ד מה שלפני הצמצום שיער בעצמו בכח כל מה שעתיד להיות בפועל. וצ"ע ואכ"מ.

65) וצע"ק כתבו גם „יום". ואפ"ל עפמחז"ל דכל יומא עביד עבידתי' (זח"א רה, סע"א. זח"ג צד, רע"ב. וראה זח"א רסד, ב).

66) וראה לקו"ש ח"כ ע' 86, הערה 4, 8.

67) זכרי' יד, ט.

ח. ס׳איז ידוע[68] אַז דער פסוק הנ״ל „ויקנאו בו אחיו ואביו שמר את הדבר״ איז פֿאַרבונדן מיטן אַלטן רבי׳ן און מיט דער גאולה פון י״ט כסלו.

און וויבאַלד אַז אַלע ענינים בשייכות צו רבותינו נשיאינו זיינען דאָך זיכער מדויק, דאַרף מען זאָגן, אַז דער תוכן פון „ואביו שמר את הדבר״ בשייכות צום אַלטן רבי׳ן איז אויך כולל דעם אויפטו אין „ואביו שמר גו״ לויטן פירוש המדרש אַז „נטל קולמוס וכתב כו״.

וי״ל דעם ביאור אין דעם:

עס איז ידוע אַז תורת החסידות ווי ס׳איז געווען ביי די „אבות החסידות״, בא דעם בעש״ט און דעם מגיד[69], איז געווען באופן כללי (וואָס דערפאַר איז אין סדר הספירות זיינען דער בעש״ט און דער מגיד — די צוויי בחינות פון ספירת הכתר, עתיק און אריך[70]): און דער אַלטער רבי, דורך גילוי תורת חסידות חב״ד, האָט אויפגעטאָן די התלבשות פון תורת החסידות אין השגה[71], וואָס מצד דער התלבשות אין השגה (פנימיות) ווערט די התחלקות לפרטים אין עבודת ה׳ ע״פ דרך החסידות, ביז — יעדע עבודה אַלס אַן ענין בפ״ע[72].

דער גילוי פון תורת חסידות חב״ד דורכן אַלטן רבי׳ן איז אַבער ניט אין אַן אופן וואָס דורך דער התלבשות פון תורת החסידות אין השגה איז דערפאַר געווארן ח״ו וח״ו אַ ירידה אין דעם אור החסידות (לגבי ווי ס׳איז געווען ביי די אבות החסידות הכללית, אַן אור כללי) — נאָר דער אור החסידות כמו שהוא איז נמשך געווארן אין השגה[73].

וואָס דאָס איז דער פירוש אין „יפוצו מעינותיך חוצה״[74] (וואָס האָט זיך אַנגעהויבן בעיקר נאָך דער גאולה פון י״ט כסלו[75]) — אַז דער מעין עצמו (ניט נאָר אַ „התפשטות״ פון מעין, נאָר דער עצם פון די מעינות) קומט אַן אין חוצה[76] (וואָס אין דעם אדם עצמו איז זיין „חוצה״ — די מידות און דער כח השכל שבו[77]).

און כדי צו אויפטאָן דעם חיבור פון דעם „מעין״ עצמו (אור כללי פון תורת החסידות) מיט די מעינות ווי זיי זיינען אין חוצה (התלבשות אין השגה) — האָט זיך געפאַדערט אַ פעולה מיוחדת מצד

---

68) ראה קיצורים והערות לתניא ע׳ קכ. אג״ק אדמו״ר מוהריי״צ.ח״ד ע׳ רסב־ג.

69) ראה לקו״ד ח״א (כב, א) בנוגע ברכת שעשה נסים לאבותינו (שאמר אדה״ז), שהם הבעש״ט וההי״מ.

70) ספר השיחות תש״ה ע׳ 60.

71) ראה ס׳ השיחות תורת שלום ע׳ 26. ע׳ 113 ואילך.

72) ראה לקו״ש ח״ט ע׳ 158 ואילך. ח״ט ע׳ 248.

73) ויתירה מזו — ע״ז נעשה שלימות כביכול בתורת הבעש״ט, כי ע״י התלבשות של תורת החסידות בהשגה נמשך עצם פנימיות התורה (ד״ה פדה בשלום תרפ״ה בשם אביו כ״ק אדמו״ר (מהורש״ב) נ״ע — י״ט כסלו עטר״ת (נדפס בסוף ס׳ השיחות תורת שלום הוצאת קה״ת תשמ״ג)). — וראה במקומות שבהערה שלפנ״ז. ובהערה 75. וש״נ.

74) מענה המשיח להבעש״ט שיבוא לכשיפוצו מעינותיך חוצה (הבעש״ט באגרתו הידועה ע״ד עליית הנשמה שלו בשנת תק״ז — נדפסה בסו״ס בן פורת יוסף. כתר שם טוב בתחלתו. ועוד).

75) תורת שלום ס״ע 112 ואילך.

76) ראה לקו״ש ח״י ע׳ 106 ואילך. חט״ו ע׳ 282 ואילך. וש״נ.

77) ראה אוה״ת לתהלים (יהל אור) ע׳ תנה, שהמדות (ז״א) נק׳ חוץ לגבי חו״ב.

ואולי י״ל, שגם המוחין נק׳ חוץ לגבי האמונה שלמעלה מהשכל ובפרט לגבי עצם הנפש (ראה לקו״ת ויקרא ד, ב).

דעם מגיד (וי"ל בדרך אפשר — ע"ד ווי ביי יעקב, בשעת ער האָט געדאַרפט אויפטאָן דעם חיבור פון מעשה אבות מיט מעשה הבנים, כנ"ל) — „ואביו שמר את הדבר".

און דאָס איז וואָס דער מגיד האָט פאַר זיין הסתלקות אַנגענומען דעם אַלטן רבי'נס האָנט און געזאָגט — י"ט כסלו איז אונזער הלולא[78]:

לפני הסתלקותו של המגיד[79], ווען עס האָט זיך געדאַרפט אַנהויבן דער גילוי פון תורת החסידות אין אַן אופן פון „יפוצו מעיינותיך חוצה" — ווי דער אור החסידות קומט אַראָפּ בהתלבשות אין השגה — באופן של „יתפרנסון"[80], האָט דער מגיד געזאָגט דעם אַלטן רבי'ן „י"ט כסלו איז אונזער הלולא", וואָס דער־מיט האָט זיך אויפגעטאָן דער חיבור פון דעם מעין עצמו ווי ס'איז ביי אבות החסידות, מיט די מעינות ווי זיי קומען אַן אין חוצה.

(משיחות ש"פ וישב תשט"ו; ש"פ מקץ תש"מ)

---

78) לקו"ד ח"א קא, א.

79) ראה גם לקו"ש ח"י (ע' 100 ואילך. ע' 106 ואילך) מה שאמר ה"מ בשבת לפני הסתלקותו ושייכותו ליט"כ ולהפצת המעינות חוצה.

80) לשון התקו"ז (ת"ז בסופו). ובהקדמת מקדש מלך לזהר: יתפרנסון . . כשיפורש להם אמיתות מאמריו כו'. ובכסא מלך (לתקו"ז שם): בדרא בתראה דוקא קרוב לימות המשיח כו' (אף אשר) זה כמה מאות שנים שנתגלה כו' (כי הלימוד צ"ל דוקא באופן של) יתפרנסון כו' יפורשו מאמריו העמוקים בהקדמות שגילה האר"י זלה"ה כו' שיבינו כו' כי הלומד גירסא בעלמא הגם שיש לו שכר טוב כו' עכ"ז הסגולה דבגיני' וקראתם דרור היא כשיתפרנסון וילמדו פירושי המאמרים כו'. — ראה גם כן הקדמת הרח"ו לשער ההקדמות.